

УДК 7:2.7.01/.03.726.477

Оксана ГЕРІЙ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8383-227X>

ЦЕРКВИ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ ст. З ДЕКОРАТИВНИМИ НАРІЖНИМИ ПІЛОНАМИ: ГЕНЕЗА ФОРМИ

У статті розглянуто художньо-стилістичні особливості екстер'єру групи церков Галичини, збудованих наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст., які мають оригінальні декоративні елементи — наріжні стовпи-вежки. Охарактеризовано специфіку поширення та застосування неовізантійського стилю в мистецтві Європи середини ХІХ ст. Проаналізовано творчість австрійського архітектора Теофіля Гансена і її значення у розвитку сакральної архітектури українців.

Ключові слова: неовізантійський стиль, Теофіль Гансен, Василь Нагірний, Сильвестр Гавришкевич, Будинок військових інвалідів у Львові.

© О. ГЕРІЙ, 2018

Украєвидах міст, містечок і сіл Східної Галичини часто архітектурною домінантою виділяються хрещаті церкви з шоломоподібними банями і з оригінальним порталом під зниженим трикутним причілком, прикрашені вздовж верхнього периметра стін фризом з дрібних арок. Їхній впізнаваний силует і характерний декор дають виразну атрибутивну вказівку — це церкви «нагірнянського стилю», тобто зведені або за безпосереднім проектом архітектора Василя Нагірного (1848—1921), або як наслідування його. За підрахунками дослідника сакрального мистецтва В. Слободяна, впродовж кінця ХІХ — початку ХХ ст. за проектами В. Нагірного було зведено на території сучасних Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської областей, Підкарпатського та Малопольського воєводств Польщі більше двох сотень мурованих і дерев'яних церков [11, с. 128—131]. У цих будівлях, — підкреслює дослідниця Г. Бобош, — була спроба на професійному рівні створити новий стиль української сакральної споруди [1, с. 220]. В одній із своїх статей В. Нагірний пояснював, що «треба при проектуванні наших церков задержати те, що з уставом церковним та з історією нашої церкви стоїть в тісній звязи, т. є. поземий поділ пляну і копули. Місце, де відправляється богослуження і розділ побожних обумовлюють розділ будівлі церковної на три часті, а звязь нашого обряду з сходом маркує ся копулою, котра хоть в бігу часу прибирала різні форми, а все лишалася на наших церквах і завершувала їх так, як завершувала святині Візантії. До сих підстав мусить примінятися архітектура внішня і тут надається наилучше стиль візантійський і романський, хотяй і дорицькому стилеві не мож відмовити тут місця» [8].

Справді, в усіх численних проектах В. Нагірного дотримано традиційних для української архітектури основ об'ємно-просторової композиції з тридільним або хрещатим розплануванням і купольним вінчанням. В інших деталях та об'ємах архітектор шукав різні варіанти, нюанси форм і декору. Жоден з проектів достеменно двічі не повторював. Як зазначає Г. Бобош, кожна його окрема церква має щось особливе і своєрідне [2, с. 354]. Джерелами натхнення йому слугували або знання історії архітектури (класичної, середньовічної, візантійської), або враження від відвідин (1883 р.) Києва й спостережених там церков козацького бароко та новозбудованого Володимирського собору [7, с. 36]. Проте, як влучно зауважують Я. Ракочий та А. Борис, «попри поміт-

не для ранніх проектів архітектора тяжіння до історичних стилів, саме спадщина народної архітектури створила головний базис для формоутворення проектів церков В. Нагірного» [9, с. 248].

Однак у цій статті зосередьмо увагу на досить чисельній групі «нагірнянських» хрещатих однобанних храмів, які на кутах завершені децю вищими за рівень карниза наріжними пілонами, увінчаними глухими ліхтариками з маківками. Зокрема, до цієї групи належать церкви св. Миколая (1891—1895) в Курилівці, св. Дмитра (1892—1898) в Дмитрю, Успіння Прсв. Богородиці (1893) в Славську, арх. Михаїла (1894—1897) в Ришківій Волі, Різдва Прсв. Богородиці (1898) у Ванівці, Благовіщення Прсв. Богородиці (1899) в Равському, св. Миколая (1901) в Лучинцях, св. Дмитра (1908—1910) в Мальчицях, арх. Михаїла (1910) в Ставчанах та деякі ін. Усі ці споруди увінчані шоломоподібною банею над середохрестям, піднятою на восьмигранному світловому підбаннику з півциркульними наличниками. У зменшеному вигляді форма бані з підбанником тиражується у маківках і ліхтариках наріжних пілонів. (Іл. 1, 2).

Функція цих пілонів, квадратних у перерізі в нижній частині і восьмигранних у верхній, суто декоративна, однак важлива для утримування композиції в цілісності, забезпечення врівноваженості горизонтальних і вертикальних векторів, надання естетично привабливої зібраності і завершеності. А ще — оці архітектурні елементи додають споруді певного романтичного ореолу, викликаючи легкі асоціації з фортецею. Додатково спогади про Середньовіччя підсилюють аркатурні фризи і суворі лінії порталу, здебільшого завершеного низьким трикутником, тобто архітектурні елементи романського стилю. З богословського погляду асоціативні паралелі з фортецею не зайві, адже Церква — твердиня віри, а в час творчої діяльності В. Нагірного віра Східного обряду ще й гуртувала українців, виховувала у них почуття національної ідентичності. Резонно було б припустити, що саме ці патріотичні ідеї привели архітектора до своєрідного акцентування пілонами просторового хреста об'ємів церков. Небезпідставно було б також припускати певний вплив традицій українського дерев'яного сакрального будівництва, адже форма наріжних стовпів збудована за принципом «восьмерик на четверику». Однак насправді не

Іл. 1. Василь Нагірний. Церква Благовіщення Прсв. Богородиці, с. Равське Жовківського р-ну Львівської обл. 1899 р. Світлина А. Клімашевського

Іл. 2. Василь Нагірний. Церква св. Параскеви, с. Уличне Дрогобицького р-ну Львівської обл. 1910 р. Світлина М. Козурака

В. Нагірному належить пальма першості в наданні святині «замкового» антуражу. Походження храму з наріжними пілонами є майже на півстоліття давнішим. І воно дійсно пов'язане з військовою справою, а радше — з військовими ветеранами.

У 1851 р. після візиту до Львова цісар Австрійської імперії Франц Йосиф I підписав розпорядження і виділив 700 тисяч ринських золотих на спорудження в столиці королівства Галичини і Льодомерії Будинку для військових інвалідів — загалом нового типу будівлі, який почали в імперії зводити для ветеранів після Весни Народів 1848 р. [13, с. 95]. У львівській пресі того часу звучало цікаве обґрунтування необхідності спорудження саме у Львові при-

тулку для військових інвалідів: щоб **галицькі** ветерани могли достойно закінчити своє життя на **власній** землі, за якою **на віддалі** (у вже зведених подібних будинках Відня, Праги, Падуї тощо) відчують велику тугу» [13, с. 95].

Очевидно, цей наголос на регіональному патріотизмі у Відні врахували, бо проект доручили розробляти данцю з походження Теофілю Гансену (1813—1891), професійний досвід якого давав надію, що саме цей архітектор зможе вловити дух місцевого середовища й створити таку споруду, щоб і про імперію нагадувала, й відчуття перебування на рідній землі не затирила. Адже до 1855 р., часу виконання цісарського замовлення для Львова, Т. Гансен вже мав за плечима досить оригінальний творчий шлях. Закінчивши із золотою медаллю будівельну школу в Копенгагені, на отриману стипендію молодий Теофіль поїхав у Берлін, щоб послухати лекції Карла Фрідріха Шинкеля, а потім у Дрезден, Прагу, Мюнхен і через Верону та Венецію до Атен, де працював його брат Крістіан.

В Атенах Теофіль затримався на 8 років, викладаючи рисунок у Вищій технічній школі, беручи участь у колективних архітектурних проектах (Атенського університету (1839—1849, арх. Крістіан Гансен), собору Благовіщення Прсв. Богородиці (1842—1862, арх. Дімітріос Зесос), реставруючи храм Нікі Аптерос, Ерехтейон, монумент Ліскрата, вивчаючи грецьку античну і середньовічну архітектуру. Там же він збудував свій перший самостійний твір — Обсерваторію (1843—1846) [15].

З 1846 р. він — у Відні, співпрацює з Людвіком Фьорстером (з 1850 — тестем). З ним він будує дві цікаві сакральні споруди: протестантську церкву Густава-Адольфа в районі Гумпендорф (1846—1849) і синагогу в Леопольдштаті (Відень, 1853—1858) в особливому стилі, в назві якого вживають слово «візантійський».

Загалом, в європейській архітектурі романтичного спрямування першої половини XIX ст. про візантійську спадщину лише починали говорити, вивчаючи переважно пам'ятки Равени, Венеції, Палермо, менше — Константинополя [3, с. 72]. Іноді особисті захоплення можновладців спричиняли навіть створення споруд у візантійському дусі, особливо це стосувалось інтер'єрів, адже передовсім візантійська спадщина справляла враження на людей

XIX ст. своїми золотосяйними кольоровими мозаїками. Наприклад, баварський курфюрст Людвіг I під враженням від Палермо замовив у архітектора Лео фон Кленце подібно збудувати й оздобити палацову церкву Всіх Святих у Мюнхені (1826—1837). На жаль, ця прикрашена осяйними мозаїками споруда була розбомблена під час II світової війни, і на сьогодні, хоч відбудована та використовується як концертний зал, внутрішнє оздоблення її безповоротно втрачено. Також храм монастиря Боніфація у Мюнхені (1835—1850, арх. Г.Ф. Цимбланд) замовив вражений візантійським мистецтвом курфюрст [4, с. 25]. Жаль, що і тут знаменитий колористичний стінопис втрачено. (Фасади цих храмів для сучасних мистецтвознавців виглядають неороманськими, але зробимо поправку на те, що, як стверджує Б. Баллен, автор праці «Byzantium Rediscovered», в той час ще не розрізняли окремо візантійське і романське мистецтво) [14, р. 9].

Своє захоплення курфюрст Людвіг I передав швагрові — протестанту Фрідріху Вільгельму IV Пруському, який сам намалював ескіз, а архітектор Людвіг Персіус його втілював у вигляді церкви Христа Спасителя у Потсдамі (1841—1844). Уже за власним проектом Л. Персіус збудував Фріденскірхе в Потсдамі (1845—1848) у такому ж дусі. Ці споруди в інтер'єрах докладно наслідують мозаїки Равени. Фрідріх Вільгельм IV ще й тим посприяв розвиткові неовізантійського стилю в Європі, що зробив кроки для дослідження і ремонту храму св. Софії в Константинополі. В результаті — вийшла друком книга: *Salzenberg W. Altchristliche Baudenkmale von Konstantinopel vom V. bis XII. Jahrhundert (Berlin, 1854)*.

У Франції до того часу, як Т. Гансен приступив до виконання цісарського замовлення для Львова (1855), встигли рис візантійської архітектури в романтичній суміші з мавританськими і романськими надати двом спорудам Марселя: Нотр Дам де ля Гард (проект 1853 р., арх. Анрі-Жак Есперандьє й Анрі-Антуан Ревуаль) та Нувель Мажор (собор Діви Марії, проект 1852 р., арх. Леон Водуайє й Анрі-Жак Есперандьє). Споруду Нувель Мажор збудували подібною на собор св. Антонія в Падуї (XIII ст.) [10, с. 26].

Наведені приклади, як і деякі інші храми, зведені у Західній Європі в першій половині XIX ст., де-

монструють, що візантійські риси сприймалися тоді як екзотичні, тобто зовнішні щодо традицій архітектури, теоретики якої визнавали лише два справжні стилі: грецький і готичний. Саме тому Т. Гансен і Л. Фьорстер використали риси візантійської архітектури в храмах не рідних для Відня, не католицьких, а в інших — протестантських чи синагозі. Цього правила Т. Гансен буде дотримуватись і надалі, тому в неовізантійському стилі він збудує ще дві протестантські церкви і грецьку православну церкву у Відні. Очевидно, виходячи саме з цього постулату, Т. Гансен і для Будинку ветеранів у Львові, столиці, з його погляду, далекої східної провінції, обрав «екзотичний» стиль. Особливо знаковим для виокремлення своєрідності цього краю, історично пов'язаного з простором поствізантійської культури, є запропоноване архітектором вирішення каплиці комплексу для військових інвалідів у Львові.

Досвід перебування в Греції тут дуже знадобився, бо Т. Гансен спробував внести візантійські риси не суто зовнішньо, декоративно, а вже в саме об'ємно-просторове розпланування каплиці. Це мав бути хрестово-купольний храм на квадратному плані з куполом на чотирьох колонах і зі злегка пониженими щодо головних рамен просторового хреста кутовими компартиментами [17]. Поздовжню горизонтальну вісь його мали акцентувати півкругла всередині і гранчаста ззовні (грецька, константинопольська традиція) апсида зі схлду і невеликий нартекс із заходу. Купол піднято на циліндричному барабані, прорізаному півциркульними вісьмома вікнами. Мурування, як прийнято було у неовізантійському стилі, архітектор бажав зробити смугасте, а на місці романського вікна-розети, не лише на головному фасаді, але й на торцевих стінах поперечної нави, пропонував прорізати великі чотиричастинні вікна-квадрифорії, подібно, як великі трифорії освітлювали торцеві стіни трьох рамен собору-метрополії в Атенах. Однак до цих візантійських характеристик він додав ще трохи й інших елементів: суто романський портал з двома тонкими колонками і аркою, вписаною в трикутник з тупим верхнім кутом, як у Сан Дзено в Вероні (Гансен був у Вероні), аркатурні фризи й італо-романське трикутне завершення причілків, а не півцикульне, як би годилося у наслідуванні візантійської традиції.

Найбільш ж своєрідними акцентами екстер'єру каплиці запропонував наріжні тонкі восьмигранні

Іл. 3. Теофіль Гансен, Едвард Каллер. Каплиця Будинку військових інвалідів, м. Львів. 1855 р. Світлина 1877 року ательє «Trzemeski» зі збірки бібліотеки Інституту народознавства НАН України, Інв. № 3806

Іл. 4. Теофіль Гансен. Церква Христа. Цвинтар Мацляїнсдорф, м. Відень. 1858—1860 рр. Світлина з Інтернету

стовпи, що піднімаються над дахами своїми чудернацькими шпичастими коронами і в зменшених формах розділяють вікна підбанника [6]. (Іл. 3). Ці декоративні елементи, що об'єднували в єдину композицію поставлені хрестом об'єми й підкреслювали загальне їх вертикальне спрямування, він запозичив у свого вчителя — Кароля Шинкеля. А К. Шинкель перейняв ці пінаклі з англійської готики, яку вивчав

Іл. 5. Сильвестр Гавришкевич. Церква Положення пояса Прсв. Богородиці, с. Мацьошин Жовківського р-ну Львівської обл. 1884—1886 рр. Світлина М. Козурака

Іл. 6. Василь Нагірний. Церква Преображення Господнього, с. Сасів Золочівського р-ну Львівської обл. 1895—1898 рр. Світлина А. Клімашевського

під час свого перебування в Об'єднаному Королівстві. А потім застосовував їх не тільки в неоготичних спорудах (каплиця Олександра Невського в Петергофі, проект 1829 р. для російської цариці, колись пруської принцеси), але й у класицистичних, поряд з куполом, подібним на Пантеон у Парижі (Ніколайкірхе в Потсдамі, 1830—1837, купол 1843—1850) [15]. Отож, як бачимо, наріжні пілони церков Нагірного — таки нащадки не фортечної архітектури,

а храмової, а саме готичних прикрас середньовічних англійських соборів.

За тим самим проектом львівської каплиці Теофіль Гансен збудував протестантську Церкву Христа для цвинтаря Мацьляйнсдорф у Відні (1858—1860). (Іл. 4). У візантійсько-східних формах, частково вже апробованих на фасаді споруди музею зброї у Віденському арсеналі (1850—1858) звів церкву Святої Трійці у Відні (1856—1858) для православних греків з куполом та восьмигранним барабаном. Візантійські форми архітектор обрав для того, щоб показати, що зведений для греків храм відкритий для всіх людей Східного обряду, наприклад, до нього ходили серби, поки у 1890-х не збудували власної церкви у Відні. В 1898 р. Т. Гансен у неовізантійському стилі запроєктував церкву для Єрусалиму, але там втілити задум не вдалося, тому він подарував план протестантській громаді в м. Кежмарок (Kežmarok) у Словаччині [15]. З усіх цих проєктів видно, що й надалі неовізантійський стиль архітектор сприймав як екзотичний, тобто зовнішній щодо традицій католицької Європи, тому проектував у ньому для українців, греків, протестантів. У цій не магістральній, але важливій і необхідній царині європейського зодчества, він відчутно вплинув на творчість архітекторів-сучасників. Зокрема, румунська Успенська церква в Брашові (1896) майже дослівно цитує гансенівську Святу Трійцю [5, с. 3] Навіть значно пізніше автор української Преображенської церкви в Ярославі (1911, тепер територія Польщі) Мечислав Добрянський повторює, стилізуючи на модерний лад, форму вікон грецької віденської церкви Т. Гансена.

Тим часом на українську церковну архітектуру Галичини великий вплив мала саме каплиця Будинку інвалідів. Але не в її проектному, а в реалізованому інженером-будівничим Едвардом Каллером, дещо зміненому, вигляді з відкинутими кутовими компартиментами і подовженим на одне прясло зі сторони входу раменом [16]. Через відсутність кутових об'ємів внутрішній простір збудованого храму зменшився і купол довелося оперти не на чотири внутрішні стовпи, а на кути перехрещення нав. Саме така, хрестова, композиція буде в Галичині повторена у проєктах українського архітектора Сильвестра Гавришкевича (1834—1911), зокрема в церкві Різдва Прсв. Богородиці (1880—1882) в Боброїдах.

Львівський будівничий не скопіював, а покращив і гармонізував композицію завдяки доданню понижених об'ємів до рамен просторового хреста, що відтворювало характерний для української сакральної архітектури пірамідальний силует. Однак С. Гавришкевич зберіг «гансенівські» наріжні стовпи, хоч ще більше віддалив їхню форму від готичних пінаклів, завершивши майже плоско, без шпилів. Як у Т. Гансена, карнизи усіх об'ємів Боброїдської святині підкреслені аркатурними поясами. За подібним проектом впродовж 1884—1886 рр. було зведено церкву Положення пояса Прсв. Богородиці в с. Мацошин [12, с. 193]. (Іл. 5).

Отож В. Нагірний продовжив і плідно розвинув ідею Т. Гансена і С. Гавришкевича позначати кути чотирьох фасадів хрещатої одноверхої церкви децю вищими пілонами. Він лише збагатив форму цих наріжних стовпів композицією восьмерик на четверику (почерпнутою із української традиційної дерев'яної архітектури) й увінчав ліхтарики шоломоподібними маківками над півциркульними наличниками (форми яких уподобав ще з часу перебування в Києві й огляду Володимирського собору). В. Нагірний також часто повторював у своїх проектах «гансенівський» портал (церкви Різдва Прсв. Богородиці в Долині (1893—1905) і Сколе (1893—1896)), хоч частіше — у спрощеніших формах, як в Успенській (1893—1901) у Славському, Преображенській (1895—1898) в Сасові, Миколаївській (1900) в Копичинцях, П'ятницькій (1910) в Уличному церквах. (Іл. 6).

Таким чином, розв'язуючи завдання вибору стилю для каплиці Будинку військових ветеранів у Львові з великої палітри стилів, якими він вміло володів, Теофіль Гансен запропонував вдалий проект, що ще наступних півстоліття отримувал репліки і творчі переспіви в українській церковній архітектурі. Каплиця данського архітектора започаткувала одну з тих доріг, якими йшли українські зодчі до створення, за словами Василя Нагірного, «нашого спеціального руського стилю будівельного».

1. Бобош Г. Галицькі муровані трибани церкви кінця XIX — початку XX ст. / Г. Бобош // Вісник НУ «Львівська політехніка». — 2000. — № 410: Архітектура. — С. 219—222.
2. Бобош Г. Стежками життя та творчості Василя Нагірного (1848—1921) / Г. Бобош // Народознавчі зошити — Львів, 2000. — № 2. — С. 347—355.

3. Кислых Т. Византийский стиль в архитектуре стран Европы конца XIX — начала XX века / Т.А. Кислых // Проблемы стилевой эволюции и типологии архитектуры. — СПб. : ИЖСА им. И.Е. Репина, 2013. — С. 71—79.
4. Кишкинова Е. Метаморфозы Византийской парадигмы: Византийский стиль в архитектуре западной Европы конца XIX — первой трети XX века / Е. Кишкинова // Современная наука: Актуальные проблемы теории и практики. — 2014. — № 7—8. — С. 21—35.
5. Кишкинова Е. Стилевая трансформация архитектуры византизирующих храмов Румынии: диалектика национального и наднационального / Е. Кишкинова // Научный журнал Кубанского ГАУ. — 2016. — № 123 (09). — С. 1—12.
6. Лінда С. Архітектура / С. Лінда // Архітектура Львова: Час і стилі. XIII—XXI ст. / наук. ред. Ю. Бірюльов. — Львів : Центр Європи, 2008. — С. 308—309, 326—327.
7. Нагірний В. З моїх споминів / В. Нагірний. — Львів : накл. Ревізійного Союзу Українських кооператив, 1935. — 54 с.
8. Нагірний В. Кілька слів в справі будівель церковних / В. Нагірний // Діло. — Львів, 1905. — Ч. 225. — С. 1, 5.
9. Ракочий Я. Онтологія творення українських національних атрибутів у сакральній архітектурі Галичини / Я. Ракочий, А. Борис // Вісник НУ «Львівська політехніка». — 2015. — № 836: Архітектура. — С. 247—254.
10. Савельев Ю. Неовизантийские мотивы в архитектуре Франции / Ю. Савельев // Academia. Архитектура и строительство. — Москва, 2014. — № 2. — С. 25—34.
11. Слободян В. Церкви львівського архітектора Василя Нагірного // Х. Лев, В. Слободян, Н. Філевич. 100 церков Нагірних. — Львів, 2013. — Ч. 1. — 137 с.
12. Слободян В. Церкви України: Перемишська єпархія / В. Слободян. — Львів : Наукове т-во ім. Т. Шевченка, 1998. — 863 с.
13. Слободянюк М. Дім військових інвалідів / М. Слободянюк, М. Нагірняк // Енциклопедія Львова / ред. А. Козицький. — Т. 2. — Львів : Літопис, 2008. — С. 95—96.
14. Bullen J.B. Byzantium Rediscovered / J.B. Bullen. — London : Phaidon Press Ltd., 2003. — 240 p.
15. Haus A. Schinkel Karl Friedrich / A. Haus // Neue Deutsche Biographie. — Band 22. — Berlin : Dunker & Humblot, 2005. — S. 795—798.
16. Krasny P. Kaplica Domu Inwalidów Wojskowych / P. Krasny // Koscioly i klasztory rzymskokatolickie dawnego wojewodstwa Ruskiego. — Т. 12. — Kraków, 2004. — S. 67—76.
17. Purchla J. Architektura Lwowa i Krakowa a Wiedeń / J. Purchla // Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. — Т. МСХСV: Prace Historyczne. — Z. 121. — Kraków, 1997. — S. 354—355.

REFERENCES

- Bobosh, H. (2000). Halyts'ki murovani trybanni tserkvy kintsia XIX — pochatku XX st. *Visnyk NU «Lviv's'ka politekhnika»*, 410, 219—222 [in Ukrainian].
- Bobosh, H. (2000). Stezhkamy zhyttia ta tvorchosti Vasylia Nahirnoho (1848—1921). *The Ethnology Notebooks*, 2, 347—355 [in Ukrainian].
- Kislyh, T. (2013). Vizantijskij stil' v arhitekture stran Evropy konca XIX — nachala XX veka. In *Problemy stilevoj evoljucii i tipologii arhitektury* (pp. 71—79). Sankt Peterburg: IZhSA im. I.E. Repina [in Russian].
- Kishkinova, E. (2014). Metamorfozy Vizantijskoj paradigmy: Vizantijskij stil' v arhitekture zapadnoj Evropy konca XIX — pervoj treti XX veka. *Sovremennaja nauka: Aktual'nye problemy teorii i praktiki*, 7—8, 21—35 [in Russian].
- Kishkinova, E. (2016). Stilevaja transformacija arhitektury vizantinirujushchih hramov Rumynii: dialektika nacional'nogo i nadnacional'nogo. *Nauchnyj zhurnal Kubanskogo GAU*, 123 (9), 1—12 [in Russian].
- Linda, S. (2008). Arkhitektura. In Yu. Biriul'ov (Ed.), *Arkhitektura Lvova: Chas i styli. XIII—XXI st.* (pp. 308—309, 326—327). L'viv: Tsentrv Evropy [in Ukrainian].
- Nahirnyj, V. (1935). *Z moikh spomyniv*. L'viv: nakl. Revizijnoho Soiuza Ukrain's'kykh kooperatyv [in Ukrainian].
- Nahirnyj, V. (1905). Kil'ka sliv v spravi budivel' tserkovnykh. *Dilo*, 225, 1, 5 [in Ukrainian].
- Rakochyj, Ya., & Borys, A. (2015). Ontolohiia tvorennia ukrains'kykh natsional'nykh atrybutiv u sakral'nij arkhitekturi Halychyny. *Visnyk NU «Lviv's'ka politekhnika»*, 836, 247—254 [in Ukrainian].
- Savel'ev, Yu. (2014). Neovizantijskije motivy v arhitekture Frantsii. *Academia. Arkhitektura i stroitel'stvo*, 2, 25—34 [in Russian].
- Slobodian, V., Lev, Kh., & Filevych, N. (2013). *100 tserkov Nahirnykh: Tserkvy l'viv's'koho arkhitekтора Vasylia Nahirnoho*. L'viv [in Ukrainian].
- Slobodian, V. (1998). *Tserkvy Ukrainy: Peremys'ka ieparkhiia*. L'viv: Naukove t-vo im. T. Shevchenka [in Ukrainian].
- Slobodianiuk, M. & Nahirniak, M. (2008). Dim vijs'kovykh invalidiv. In A. Kozys'kyj (Ed.), *Entsyklopediia Lvova* (Vol. 2, pp. 95—96). L'viv: Litopys [in Ukrainian].
- Bullen, J.B. (2003). *Byzantium Rediscovered*. London: Phaidon Press Ltd.
- Haus, A. (2005). Schinkel Karl Friedrich. In *Neue Deutsche Biographie* (Vol. 22, pp. 795—798). Berlin: Duncker & Humblot.
- Krasny, P. (2004). Kaplica Domu Inwalidów Wojskowych. *Koscioly i klasztory rzymskokatolickie dawnego wojewodstwa Ruskiego*, 12, 67—76 [in Polish].
- Purchla, J. (1997). Architektura Lwowa i Krakowa a Wiedeń. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 645: *Prace Historyczne*, 121, 354—355 [in Polish].

Oksana Herii

CHURCHES OF GALICIA
WITH DECORATIVE ANGULAR PYLONS
AT THE END OF XIX CENTURY:
THE GENESIS OF THE FORM

Artistic and stylistic features of the exterior of the group of churches in Galicia, built in the late nineteenth and early twentieth centuries, with original decorative elements — the angular pillars of the piles, are considered in the article. The specifics of the distribution and use of the Neo-Byzantine style in the art of Europe in the middle of the nineteenth century is characterized. The artwork of the Austrian architect Teophil Hansen and its significance in the development of the sacred architecture of Ukrainians are analyzed.

Keywords: Neo-Byzantine style, Hansen Teofil, Vasyl Nahorny, Sylvester Havryshkevych, House of Disabled Veterans in Lviv.

Оксана Герий

ЦЕРКВИ ГАЛИЧИНИ КОНЦА ХІХ в.
С ДЕКОРАТИВНИМИ
УГЛОВИМИ ПИЛОНАМИ:
ГЕНЕЗИС ФОРМИ

В статье рассмотрены художественно-стилистические особенности экстерьера группы церквей Галичины, построенных в конце XIX — начале XX в., которые имеют оригинальные декоративные элементы — краеугольные столбы-башенки. Дана характеристика специфики распространения и применения неовизантийского стиля в искусстве Европы середины XIX в. Проанализированы творчество австрийского архитектора Теофиля Хансена и ее значение в развитии сакральной архитектуры украинцев.

Ключевые слова: неовизантийский стиль, Теофиль Хансен, Василий Нагорный, Сильвестр Гаврышкевич, Дом военных инвалидов во Львове.